

ANALIZA STANJA NA PODROČJU MATIČNIH HMELJIŠČ HMELJA IN NADALJNJE USMERITVE

dr. Magda Rak Cizej, dr. Sebastjan Radišek, Joško Livk, Monika Oset Luskar
Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije

Hmelj je večletna rastlina, ki jo v hmeljiščih gojimo tudi preko 15 let. Je gostiteljica mnogih bolezni in škodljivcev, tako gospodarskih kot tudi karantenskih. Med gospodarsko pomembne bolezni nedvomno sodijo hmeljeva peronospora, hmeljeva pepelovka kot tudi virusi, med karantenske škodljive organizme pa spadata verticilijska uvelost hmelja in viroidna zakrnelost hmelja. Hmelj kot trajnica spada med rastline z visoko dovzetnostjo za okužbe z virusi, viroidi in talnimi glivami. Prenos teh škodljivih organizmov je lahko zaradi vegetativnega razmnoževanja izredno hiter in obsežen. Z namenom preprečevanja širjenja nevarnih bolezni so bile v nekaterih državah že v 50 letih prejšnjega stoletja uvedene certifikacijske sheme hmelja, ki so omogočale pridelovalcem sajenje zdravega sadilnega materiala. Slovenskim hmeljarjem so brezvirusne sadike hmelja

Matično hmeljišče (foto Monika Oset Luskar)

Preglednica 1: Stanje na področju certificiranih matičnih hmeljišč v obdobju 2009–2013

	Površine (ha)				
Leto	2009	2010	2011	2012	2013
Potencialna CMH hmeljišča –					
Hmeljišča, posajena s sadikami CS _A	267,2	263,63	244,47	180,22	179,41
Prijavljena CMH v uradno potrjevanje	43,53	39,89	27,43	33,34	42,74
Izpadla CMH (skupaj) zaradi:	8,08	15,49	4,70	11,26	11,51
hmeljeve uvelosti (verticilij)	5,39	8,89	3,19	5,38	6,77
viroidne zakrnelosti hmelja (HSVd)	0,00	0,42	0,51	4,82	1,43
presežka virusa ApMV	1,84	6,18	1,00	1,06	0,51
drugo	0,85	0,00	0,00	0,00	2,80
Končno potrjena CMH	35,45	24,40	22,73	22,08	31,23

na voljo od leta 1986, od leta 2004 pa tudi certificirane sadike, ki se pridelujejo v skladu z mednarodnimi EPPO standardi.

Hmeljarji, lastniki hmeljišč, ki imajo v svojih nasadih posajen hmelj s certifikatom A, lahko svoj nasad prijavijo za potrditev v certificirano matično hmeljišče (CMH). V obdobju 1999–2004 smo imeli v Sloveniji vsako leto potrjenih preko 100 ha CMH, v zadnjih 5 letih pa se je število le-teh zmanjšalo v povprečju le na 25 ha letno. Na zmanjšanje števila potrjenih CMH so v precejšnji meri vplivale tržna situacija, spremembe pri pogojih vpisovanja nasadov v Register pridelovalcev hmelja idr. Tako se je v zadnjih letih od potencialnih matičnih nasadov, ki izpolnjujejo pogoje za CMH, v pregled prijavilo le 20 % površin, medtem ko velik del hmeljišč ostaja neizkoriščen (preglednica 1). Potencialna CMH bi se lahko vključila predvsem v letih, ko prihaja do pomanjkanja sadilnega materiala določenih sort. Na zmanjšanje površin CMH seveda vpliva tudi pojav škodljivih organizmov, zaradi katerih se prijavljen nasad izloči iz pridelave sadilnega materiala. S tem se prepreči nadaljnje širjenje nevarnih bolezni ter pridelovalcu zagotovi zdrav in sortno pristen material, kar je tudi osnovni in najpomembnejši namen matičnih nasadov.

Poudariti je potrebno, da smo do leta 2004 poznali samo certificirane matične nasade, v katerih poteka pridelava brezvirusnih sadik certifikata B, sedaj pa poznamo tudi kategorijo standardnih matičnih hmeljišč (SMH) in proizvodnih hmeljišč (PH), ki prav tako služijo za nabiranje sadilnega materiala. Potrebno je opozoriti, da

so le certificirane sadike B, pridobljene iz CMH, in standardne sadike, pridobljene iz SMH, tržne. Sadike, pridobljene iz PH, so sadike »brez certifikata«, ki so le za lastno uporabo hmeljarja, lastnika PH (preglednica 2).

Stroški pregledov v CMH in SMH so višji od pregledov v PH, vendar je potrebno upoštevati kvaliteto sadilnega materiala, ki je v primeru sadik, nabranih v CMH, bistveno višja in že samo z upoštevanjem 10 % višjih pridelkov letno večkratno povrne vložen denar v preglede in tudi samo sajenje nasada s sadikami CS_A.

Preglednica 2: Prednosti/pomanjkljivosti posameznih kategorij matičnih hmeljišč

	Certificirano matično hmeljišče (CMH)		Standardno matično hmeljišče (SMH)		Proizvodno hmeljišče (PH)
Uradni pregledi	zdravstveni	sortna čistost	zdravstveni	sortna čistost	zdravstveni
Vzorčenje in testiranje na viruse	DA		NE oz. le v primeru vidnih znakov virusov		NE
Vrsta sadik	certificirane sadike B (CS _B), proste virusov in viroidov		standardne sadike (St.)		sadiki »brez certifikata«, so brez karantenskih bolezni
Trženje sadik	DA		DA		NE; sadiki so le za lastno uporabo
Stroški pregledov	214,00 EUR + DDV		214,00 EUR + DDV		117,40 EUR + DDV

V zadnjih štirih letih smo imeli v povprečju od 2,7 do 8,7 ha PH (preglednica 3), njihov obseg pa je izredno narasel v letu 2013, in sicer na skoraj 28 ha (44 % od celotnih matičnih hmeljišč). Tako se je delež CMH zmanjšal za več kot 30 %. Običajno smo imeli razmerje (v %) med **CMH, SMH in PH – 75 : 10 : 15**, kar bi bilo potrebno ohraniti tudi v bodoče. Razlog za tako velik porast PH v letu 2013 je bilo veliko povpraševanje po sorti Celeia, saj je bilo skoraj 50 % potrjenih PH posajenih z omenjeno sorto.

Preglednica 3: Potrjena CMH, SMH in PH, ki so osnova za nabiranje sadilnega materiala hmelja v obdobju 2009–2013.

Vrsta nasada	Površina (ha)				
	2009	2010	2011	2012	2013
CMH	35,45	24,40	22,73	22,08	31,23
SMH	2,39	2,41	0,35	1,41	4,48
PH	7,74	5,64	2,73	8,72	27,94

Letno bi bilo potrebno obnoviti cca 10 % vseh nasadov hmelja. V preglednici 4 navajamo simulacijo predvidene letne obnove hmeljišč glede na stanje hmeljišč v Registru kmetijskih gospodarstev (RKG) po sortah na dan 8. 11. 2013. Običajno se pri obnovi hmeljišč 20-% delež posadi s certificiranimi sadikami A (CS_A), preostanek pa s certificiranimi sadikami B (CS_B), katere se pridobi iz CMH. Čim manj bi se morali posluževati sadik »brez certifikata«, če pa že, pa le v izrednih razmerah, ko gre za pomanjkanje določne sorte hmelja. Tako bi na omenjeni datum in pri vseh zgoraj navedenih predpostavkah potrebovali skupno 34,50 ha CHM, dejansko pa jih je za leto 2014 potrjenih 31,23 ha. Tu se že kaže pomanjkanje CMH, vendar smo na IHPS v letu 2013 proizvedli 87.000 sadik CS_A (sadike v lončkih), katere bodo lahko nadomestile

manjkajoči del sadilnega materiala. Preglednica 4 kaže simulacijo, če je povpraševanje po sadikah stabilno in v enakem razmerju s proizvodnjo. Do težav pa pride v primeru sprememb trga s hmeljem in nenadnega povečanja povpraševanja po določenih sortah, kar je v zadnjem času stalnica. To se odraža tudi pri predelavi certificiranih sadik hmelja, ki jih IHPS prideluje na osnovi predhodnih naročil. Naročila za sadike CS_A je na IHPS potrebno oddati v jesensko-zimskem času, kar omogoča prevzem sadik jeseni oziroma spomladi naslednje leto. Seveda je naročilo za CS_A mogoče oddati za dve leti vnaprej, kar pa pri hmeljarjih ni ravno pogosta praksa. Tako se odzivnost na morebitna večja povpraševanja po določeni sorti podaljša za eno leto, saj IHPS potem na osnovi lastnih predvidevanj planira kapacitete razmnoževanja za posamezno sorto. Zelo koristno bi bilo, če bi se v bodoče v praksi vzpostavil kontinuirani sistem planiranja potreb po posameznih sortah hmelja skupaj s trgovci, ki imajo potrebne informacije glede situacije na trgu s hmeljem.

V letu 2013 je bilo uradno potrjenih 31,23 ha certificiranih matičnih hmeljišč 6 različnih sort hmelja (preglednica 3), iz katerih bo spomladi 2014 mogoče pridobiti certificirane sadike hmelja certifikata B. Poleg tega je bilo uradno potrjenih tudi 4,48 ha standardnih matičnih hmeljišč (preglednica 3), katera so namenjena pridobivanju standardnih sadik. Obe kategoriji sadik, tako certificirane sadike B kot tudi standardne sadike, je mogoče tržiti, pred tem pa jih je potrebno prijaviti za uradni zdravstveni pregled. Tudi če sadike hmelja niso namenjene trženju, ampak jih hmeljarji uporabijo za lastne potrebe, jih je vseeno potrebno prijaviti za uradni zdravstveni pregled.

Vsi hmeljarji so v oktobru prejeli Seznam matičnih hmeljišč za leto 2014, kjer so navedeni podatki o lastnikih potrjenih matičnih hmeljiščih. Tako si bodo lahko le-ti

Preglednica 4: Simulacija predvidene letne obnove hmeljišč po sortah hmelja; presek RKG na dan 8. 11. 2013

Sorta	Površina HM (bruto) na dan 8. 11. 2013 (v ha)	Letna obnova hmeljišč – 10 % (v ha)	Hmeljišča, posajena s CS _A – 20 % od letne obnove (v ha)	Potrebno št. sadik CS _A	Potrebno št. sadik CS _B	Potrebno število CMH (v ha)	Število potrjenih CMH za leto 2014 (v ha)
Atlas	1,05						0,00
Aurora	577,03	57,70	11,54	36.930	166.185	17,31	9,81
Bobek	90,06	9,01	1,80	5.764	25.937	2,70	0,55
Bramling cross	0,42	0,04	0,01	27	121	0,01	0,00
Cascade	1,02	0,10	0,02	65	294	0,03	0,00
Celeia	310,72	31,07	6,21	19.886	89.487	9,32	11,44
Dana	10,28	1,03	0,21	658	2.961	0,31	2,15
Hallertauer Magnum	20,68	2,07	0,41	1.324	5.956	0,62	0,00
Savinjski golding	128,43	12,84	2,57	8.220	36.988	3,85	4,00
Styrian gold	10,97	1,10	0,22	702	3.159	0,33	3,28
drugo	0,31						-
sorte v preizkušanju	10,80						-
SKUPAJ:	1161,78 ha	114,96 ha	22,99 ha	73.575*	331.088	34,49 ha	31,23 ha

* IHPS je v sezoni 2012/2013 pridelal 87.000 sadik hmelja CS_A.

pravočasno zagotovili kvaliteten sadilni material hmelja za novo zasaditev svojih hmeljišč v letu 2014.

Potrebno je stremeti k cilju, da bodo v bodoče vsa slovenska hmeljišča posajena le s certificiranim sadilnim

materialom hmelja (CS_A in CS_B), ki je osnova za doseganje visokih, kvalitetnih in stabilnih pridelkov hmelja. Le tako bodo slovenski hmeljarji konkurenčni na svetovnem trgu!

Senčnica- utrjevanje
certificiranih sadik
hmelja - CS_A

(foto Monika Oset
Luskar)